

This article was downloaded by: [UQ Library]

On: 18 November 2014, At: 13:01

Publisher: Taylor & Francis

Informa Ltd Registered in England and Wales Registered Number:
1072954 Registered office: Mortimer House, 37-41 Mortimer Street,
London W1T 3JH, UK

Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions
for authors and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Vulkansk Aske i Moleret

O. B. Böggild

Published online: 06 Jan 2010.

To cite this article: O. B. Böggild (1904) Vulkansk Aske i Moleret,
Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 26:3, 210-212, DOI:
[10.1080/11035890409448004](https://doi.org/10.1080/11035890409448004)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035890409448004>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

Anmälanden och kritiker.

BÖGGILD, O. B. *Vulkansk Aske i Moleret*. Dansk geol. Förening N:o 9, 1903 (12 sid.).

Moleret är en hufvudsakligen af marina diatomacéer bildad jordart tillhörande Nordjyllands tertiära lager. Dess förnämsta fyndorter finnas på norra delen af den stora ön Mors i Limfjorden. Redan på FORCHHAMMERS tid var det känt, att i moleret förekomma små mörka skikt, än lösa och sandartade, än hårda och trappliknande. I början af 1880-talet undersöktes de af W. PRINZ och E. VON ERMENGEM och befunnos vara basaltisk aska. Men i följd däraf, att undersökningarna publicerades i en föga spridd belgisk tidskrift,¹ blefvo de obeaktade af de danske geologerna ända till 1902, då förf. genom en tillfällighet fick kännedom om dem. Han undersökte då det i det mineralogiska museet i Köbenhavn befintliga materialet af den ifrågakvarande bildningen en granskning och fann därvid de nämnda äldre författarnes uppgifter till fullo bekräftade. Han fann äfven, att prof från olika lokaler hade en mycket ensartad sammansättning. Hufvudbeståndsdelen är ett brungult glas i form af små skarpkantiga korn, ofta rika på runda eller aflånga blåsor. Små mikroliter af plagioklas äro ej sällsynta; augitkorn förekomma äfven, ehuru endast i ringa mängd. I de hårdare lagren äro kornen cementserade af kalkspat.

De särskilda lagrens mäktighet varierar från något under 1 cm till 10 à 20 cm. I hvarje lager är kornstorleken störst nedtill och aftager regelbundet uppåt, hvilket torde bero därpå, att askan nedfallit i hafvet och blifvit sorterad under sjunkandet. Hvarje lager kan därför antagas härröra från ett enda vulkaniskt utbrott. Någon gång nå de största kornen 1 mm i tvärmått, men i de flesta lagren ej mer än 0.5 mm; hufvudmassan är betydligt mindre, 0.2 à 0.1 mm.

Sommaren 1902 företog förf. en resa till Jylland för att undersöka, om vulkanisk aska möjligen kunde finnas inom andra trakter än den kring Mors, och han lyckades äfven uppleta sådan vid Mariager-

¹ Annales de la Soc. belge de Microscopie VIII.

fjord och på ett par lokaler vid nordändan af Lille Belt, likaledes i moler eller i en molerliknande bildning. På bådadera ställena hade askan samma beskaffenhet och groflek som på Mors; vid Mariager-fjord kunde räknas 20 olika små asklager, det största omkring 3 *cm* tjockt.

Författaren framhåller, att askan är mycket ensartad på de olika fyndorterna, af hvilka dock de yttersta ligga omkring 150 *km* från hvarandra. Detta visar, att utbrottsstället ej kan hafva befunnit sig i det närmaste grannskapet. Han anser emellertid, att den relativt betydliga kornstorleken talar emot antagandet, att askan skulle härröra från något känt tertiärt vulkanområde, ty alla dessa — och äfven det skånska basaltområdet — ligga enligt hans förmenande för långt borta.

Frågan om den jylländska askans ursprungsort har emellertid fått ett annat läge, sedan liknande fynd blifvit bekanta från närheten af Greifswald. Redan år 1882 visade M. NEEF, att en del egendomliga mörka stenar, som träffats där och hvar i Nordtyskland, voro tuff af „basaltebsidian“, men dessa stenars moderklyft var icke känd. Den blef först år 1902 af tvenne Greifswaldergeologer, J. ELBERT och H. KLOSE, påvisad på Greifswalder Oie, där tuffen bildar skikt och körtlar i tertiära lager.¹ Dess beskaffenhet är fullkomligt likartad med den jylländska tuffens,² men skikten kunna nå en något större måktighet, ända till 48 *cm*. I fråga om kornstorleken synes ingen nämnvärd skillnad förefinnas, och detta visar, att askan måste härstamma från någon trakt, som är belägen på närmelsevis lika afstånd från de olika fyndorterna. Någon annan ursprungsort kan då knappast ifrågakomma än det skånska basaltområdet, särdeles som de hittills kända fyndorterna för tuffen äro belägna i en båg, i hvars ungefärliga centrum nämnda område befinner sig.³

Till bestyrkande af den ifrågavarande tertiära vulkanaskans härkomst från sydsvenska vulkanhärddar skulle ännu en omständighet kunna anföras. BÖGGILD omnämner en ljus vulkanisk aska, som i ringa mängd förekommer i Hanklit och Klinten, Ö om Ejerslev på Mors, och som öfvervägande består af färglösa glaskorn, de flesta långsträckta och med talrika långdragna luftblåsor. Han anser den representera ett utbrott af en sannolikt traktytisk magma. Det ligger nära till hands att antaga denna blåsiga och följaktligen lätt transportabla aska härröra från ryolitutbrottet vid den på gränsen mellan Blekinge och Småland belägna sjön Mien,⁴ hvadan sålunda äfven detta slag

¹ Kreide und Paleocän auf der Greifswalder Oie. VIII. Jahresbericht der Geographischen Gesellschaft zu Greifswald, 1903.

² Herr ELBERT och KLOSE betona starkt den nära öfverensstämmelsen mellan den jylländska tuffen och den från Greifswald. Prof af bådadera, som blifvit ref. välvilligt tillställda af kand. BÖGGILD och prof. E. COHEN, visa ock en såående likhet både makroskopiskt och mikroskopiskt.

³ Enligt till ref. ingånget meddelande från prof. COHEN äro ock Greifswaldergeologerna öfvertygade om askans härkomst från de skånska basaltvulkanerna.

⁴ Se N. O. HOLST, Ryoliten vid sjön Mien. S. G. U., Ser. C, N:o 110 (1890).

af jylländsk aska otvunget kan hänföras till en sydsvensk vulkanhård.

Den jylländska askans intima samband med moleret visar, att båda tillhöra samma bildningstid. Enligt E. STOLLEY är moleret af ungefär samma ålder som »London clay».¹ Denna åsikt delas ock af C. GOTTSCHÉ och A. GRÖNWALL. *Följaktligen skulle de skånska basalterruptionerna hafva ägt rum under den äldre eocena tiden.*

¹ E. STOLLEY, Über Diluvialgeschiebe des Londonthones in Schleswig-Holstein und das Alter der Molerformation Jütlands. Arch. f. Anthropologie und Geologie Schleswig-Holsteins. Bd III, 2, 1899.

A. E. T.